

Eduard Apetrei

ÎN INIMA CARDIOLOGIEI

Prefață de Lucian Avramescu

NICULESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

APETREI, EDUARD

În inima cardiologiei / Eduard Apetrei ; pref. de Lucian Avramescu. -
București : Editura Niculescu, 2022

ISBN 978-606-38-0660-5

I. Avramescu, Lucian (pref.)

821.135.1

© Editura NICULESCU, 2022

Bd. Regiei 6D, 060204 – București, România

Telefon: 021 312 97 82; Fax: 021 314 88 55

E-mail: editura@niculescu.ro

Internet: www.niculescu.ro

Comenzi online: www.niculescu.ro

Comenzi e-mail: vanzari@niculescu.ro

Comenzi telefonice: 0724 505 380, 021 312 97 82

Redactor: Liliana Scarlat

Tehnoredactor: Șerban-Alexandru Popină

Copertă: Carmen Lucaci

ISBN 978-606-38-0660-5

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă și prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv prin fotocopiere, înregistrare sau prin orice sistem de stocare și accesare a datelor, fără permisiunea Editurii NICULESCU.

Orice nerespectare a acestor prevederi conduce în mod automat la răspunderea penală față de legile naționale și internaționale privind proprietatea intelectuală.

Editura NICULESCU este partener și distribuitor oficial **OXFORD UNIVERSITY PRESS** în România.

E-mail: oxford@niculescu.ro; Internet: www.oxford-niculescu.ro

CUPRINS

Cuvânt-înainte	9
Prefață – <i>O inimă care bate pentru mai multe inimi</i> de Lucian Avramescu	11
Partea I – Amintiri răzlețe	15
Partea a II-a – Interviuuri	101
Despre bolile cardiovasculare, 1995	103
O inimă a cardiologiei, 1996.....	115
Perfecționarea medicilor, 1996.....	121
Hipertensiunea arterială și fumatul, 2000.....	125
Sinteza: <i>Marea ispită</i> , 2001.....	132
„Experimentul URZICENI”, 2001.....	148
Stresul și efortul fizic, 2003	157
Cardiologia, viitorul anilor trecuți, 2004	162
Medicina românească în viziunea personalităților, 2004.....	199
Aterotromboza (I), 2007.....	212
Constantin C. Iliescu, părintele cardiologiei românești, 2010.....	218
ASCAR în infarct, 2011.....	222
Școala de medicină, 2011	228
Cardiologia în România, 2011.....	249

Ce este ecocardiografia?, 2012.....	258
Cum am devenit cardiolog, 2012	262
La 75 de ani, 2012.....	270
Paradoxul obezității, 2014.....	285
Tehnologia dezumanizează, 2014	295
Despre cartea <i>Cardiologie Clinică</i> , 2015	302
Amintiri din facultate și nu numai, 2015.....	309
Aterotromboza (II), 2016.....	321
Controverse în practica medicală, 2016.....	326
De la inimă la inimă, 2016	330
Actualități în cardiologie, 2017	348
Societatea Română de Cardiologie, 2017.....	365
Despre hipertensiunea arterială și vârsta de... 80 de ani, 2018.....	373
Controverse despre ateroscleroză și aterotromboză, 2019	386
O viață dedicată inimii, 2021.....	394
Lista cărților publicate	404

Partea I

AMINTIRI RĂZLEȚE

„Viața trebuie trăită privind spre viitor, dar ea nu poate fi înțeleasă decât privind spre trecut.”

Kierkegaard

Ce repede se face târziu în viață!... Și ce iute vine momentul introspecției, când e bine să vezi ce ai făcut util sau nu în viață, ce ai învățat sau nu, pe cine ai ajutat sau nu, ce lași sau nu lași după tine...

Lumea spune că a existat o perioadă destul de lungă când eram unul dintre cardiologii importanți din această țară. Dacă acest lucru este adevărat, el a venit în viața mea după o muncă asiduă, după un proces educațional lung și susținut prin care am trecut, după eforturi zilnice de citit și învățat și după zile întregi petrecute la patul bolnavului sau în laboratoarele institutului în care am lucrat. Nu mi-a căzut nimic gratis din cer, absolut nimic.

Am condus Clinica de Cardiologie din Institutul de Urgență pentru Boli Cardiovasculare „Prof. dr. C.C. Iliescu” din București în perioada 1992-2003; am fost președintele Societății Române de Cardiologie între anii 1994-1998, după ce fusesem secretar al societății între 1990-1994 și membru în comitetul de conducere între 1980-2020, sunt membru al Academiei de Științe Medicale.

Am avut mulți pacienți, unii celebri, de care m-am ocupat lungi perioade de timp cu rezultate mulțumitoare. Toate acestea mi-au adus o oarecare notorietate, fapt care i-a trimis pe

mulți ziariști la cabinetul meu, ultimii solicitându-mi interviuri. Presei i-am destăinuit multe din viața mea personală, dar mai ales profesională; azi public aceste interviuri în Partea a II-a a acestui volum. Partea I a volumului cuprinde destăinuirile mele, o parte se regăsesc și în interviuri, fiind mărturisiri și clarificări despre mine și destinul meu.

Am zis *destin*? Fiecare om are un destin; eu nu cred că acesta este pre-format, nu cred că destinul „este un lucru pe care trebuie să-l aștepți”. Mulți acceptă ideea că „ce ți-e scris, în frunte ți-e pus”, sugerând o predestinație care îi absolvă de întrebări și de eforturi. E mai comod așa. Eu cred că „destinul este mai degrabă un lucru pe care trebuie să-l realizezi tu”, cum spunea și W.J. Bryan, politicianul american. Și W. Shakespeare spunea că „Nu în stele se află destinul nostru, ci în noi înșine”, afirmație devenită un adevărat aforism.

Dar câți își pun întrebări despre destin*? Nu toți oamenii „își trăiesc viața sub specia interogației”, cum spunea Andrei Pleșu. Mulți „au doar întrebări pragmatice, imediate, funcționale, dar nu se «irosesc» în reflecții «colaterale»”, spunea filozoful.

Destinul meu a fost modelat, configurat de mai mulți factori, cum ar fi moștenirea genetică, întâlnirile providențiale cu rolul unor semnalizatoare de direcții (dacă știi să le citești, ele îți indică ia-o la dreapta, ia-o la stânga etc.), conjunctura socială (pace, război, dictatură, democrație, rasă etc.), cultura acumulată, cutume și, desigur, destinul depinde și de abilitățile personale. Astfel de factori mi-au conturat evoluția umană și profesională.

* „Despre destin” de G. Liiceanu și A. Pleșu, Editura Humanitas, București, 2020

Am moștenit o genă bună de la părinți atât în privința calităților fizice, cât și a celor (sper eu) spirituale. Părinții mei au muncit din greu; în satul nostru din Moldova, Buda, comuna Blăgești, se spunea că ultima lampă care se stingea noaptea și prima care se aprindea dimineața era la „domn’ dascăl”. Tatei i se spunea „dascăl” pentru că era cântăreț la biserică, deși era și sanitar în comună. Mama era casnică, fiică de pădurar. Tata era un om harnic, vesel, plin de viață, reușea să-și atragă simpatia prietenilor și chiar a neprietenilor. Avea un optimism molipsitor. Mama era o gospodină exemplară, muncea mult, chiar prea mult, ținea, cum se spune, toată casa. Avea o înțelepciune aparte și puterea de „a citi” oamenii de te făcea să te minunezi. Într-o zi i-am prezentat un coleg și, după ce acesta s-a îndepărtat, mama îmi spune: „Eduard, să te ferești de omul ăsta.” După un timp s-a dovedit că avusese perfectă dreptate (a fost cel care mi-a făcut prima reclamație la partid, inventând fapte neadevărate). Avea multă înțelegere și îngăduință față de cei din jur. Mie îmi ierta toate poznele, unele chiar mari.

Am trăit alături de părinții mei zi de zi până la 14 ani, ajutându-i și eu, după puteri, mai ales vara, în vacanță. După ce am plecat la liceu, la Bacău, și la facultate, la Iași, veneam mai rar pe acasă. Ei m-au învățat să respect munca și pe cei care muncesc.

Am fost crescut în cultul muncii, având o înțelegere și o admirație deosebită pentru eforturile pe care le făceau părinții mei și nu am ieșit niciodată din cuvântul lor. Așa se purta toată lumea din jurul meu, așa erau obiceiurile pe vremea aceea. I-am ascultat din respect chiar și atunci când aveam alte opțiuni și păreri, total diferite de ale lor. Părinții mei au avut ultimul cuvânt și în alegerea profesiei. Eu doream să urmez o facultate

Părinții mei, cu mine pe bicicletă, în 1943

Părinții mei, în vizită la mine, în București, în 1969

O VIAȚĂ DEDICATĂ INIMII (2021)

Mihaela Jingoiu: *Întâlnirea de astăzi este o nesperată bucurie.*

Invitatul de astăzi este o personalitate cunoscută a cardiologiei din țara noastră, este un medic ce s-a îngrijit mai bine de 60 ani de bolnavii de inimă și o face și astăzi cu multă dăruire și energie la Institutul de cardiologie C.C. Iliescu, unde are mereu ușa deschisă pentru pacienți, dar și pentru colegii mai tineri care doresc să primească un sfat. În evoluția cardiologiei românești invitatul meu are un loc aparte practic. Bine v-am găsit domnule profesor Eduard Apetrei!

Eduard Apetrei: Bun găsit!

Să spun telespectatorilor câteva lucruri despre dumeavoastră.

Medic primar cardiolog, profesor de cardiologie, doctor Honoris Cauza al Universității de Medicină din Iași pe care a și absolvit-o, membru titular al Academiei de Științe Medicale, cetățean de onoare al orașului Bacău, spitalul din Buhuși îi poartă numele și o să mă opresc aici pentru că simt că astăzi vom avea o discuție foarte plăcută și foarte utilă.

Să începem cu medicina, o alegere pe care nu ați făcut-o dumneavoastră, ci tatăl dumneavoastră. Știa mai bine tatăl că o să străluciți pe firmamentul medicinei sau era dorința să vă vadă om mare?

Aici sunt mai multe lucruri de spus. Eu m-am născut într-o perioadă când decizia de a urma un anumit drum nu era luată

numai de cel care urma să ia drumul, ci aceasta trecea mult prin filtrul părinților. Excepție făceau cei care aveau talente deosebite, vizibile, sau cei cu o personalitate precoce foarte puternică. La mine nu se potriveau aceste excepții. Tata a luat această decizie fiind în bună cunoștință de cauză, el fiind oficianț sanitar lucra în domeniul respectiv și spera că dacă copilul lui avea să ajungă doctor va avea o viață mai bună, asta era gândirea celor de atunci... Una peste alta facultatea mi-a plăcut și o consideram un fel de provocare. Insist asupra acestui lucru, asupra faptului că atunci când înveți ceva și când practici o meserie, dacă-ți place, performanțele vin de la sine. Eu nu m-am dus la medicină, pentru că am fost forțat, eu m-am dus la medicină pentru că am acceptat această idee, idee care mi-a plăcut. Nu am avut ce să regret. Mi-a plăcut medicina, nu chiar din primul an, dar când am realizat cât de complexă este această știință și câte lucruri rămân de făcut și de descoperit atunci m-am pus serios pe învățat. În primii doi ani învățam să trec anul, apoi învățam să iau notele cele mai mari. Dar am abordat acest subiect și în alte interviuri.

Domnule profesor, dumneavoastră spuneți, și nu numai o dată, că doctorul trebuie să muncească pe rupte și că performanța vine numai muncind. Pentru asta avem modele diferite. Pe dumneavoastră cine v-a pregătit, cine v-a determinat să aveți o astfel de abordare? Mergem la copilăria dumneavoastră să căutăm răspunsul?

În mod cert o parte din răspunsuri se găsesc și acolo. Eu m-am născut într-o familie harnică ce mi-a indus cultura muncii. Când muncești cinstiți obții rezultate care sunt apreciate, iar de aceste rezultate trebuie, sau mai degrabă ar trebui, să se țină seama.

Familia dumneavoastră a fost o familie înstărită, etichetată atunci drept chiaburi, și cred că ulterior ați avut neplăceri.

Da, am avut și am spus-o și cu alte ocazii. Sistemul dorea să ni-veleze totul, cei care aveau ceva avere erau obligați s-o cedeze, trebuia confiscată, toți trebuia să fim egali. Desigur, părinții mei au avut multe neplăceri ce s-au extins și asupra mea...

Dar cineva, acolo sus, a dorit să deveniți doctor și să dăruieți tot ce ați dăruit, medicinei.

... Acumulând, este bine să dăruiești, dar acest lucru depinde și de fiecare individ în parte, de cunoștințele acumulate, de dorința de a le transmite, de ușurința cu care o poți face etc.

Revenind la întrebarea anterioară. Suferințele prin care ați trecut v-au pregătit pentru profesia de medic care este una grea? Ați exercitat această profesie și în vremurile grele și în vremuri ceva mai bune, așa cum sunt cele de astăzi.

... Lucrurile rele din acea perioadă nu se uită, dar cu trecerea timpului se diminuează ca intensitate, se estomează și cred că e bine că se întâmplă așa. Dacă ne încărcăm cu fapte negative, viața devine un chin, suntem ajutați aici și de funcțiile normale ale creierului nostru ce umbrește, pălește, scade intensitatea faptelor rele. Nu pledez aici pentru uitarea lor, dar pledez pentru a nu-i agresa și pe alții, pe urmași cu evocarea repetată a lor. De exemplu, dacă nu aș vorbi acum cu dumneavoastră eu nu mi le-aș aminti, dar acum sunt obligat să le evoc și fiți sigură că nu-mi face plăcere.

Noi, generațiile tinere, știm că uitarea poate fi periculoasă, la fel de periculoasă ca și neștiința. Și, dacă vorbim despre aceste lucruri, de unde putem învăța cel mai bine dacă nu ascultându-i povestind pe cei care le-au trăit? Ironia sorții

este că sistemul care v-a provocat suferință, prin cel mai important lider al său, să aibă nevoie de dumneavoastră. Știu că este un capitol despre care nu vă face plăcere să vorbiți. Cum reușeați să vă reprimați aceste sentimente și să vă faceți datoria de medic față de președintele țării de atunci?

Când ești docor nu-ți alegi pacienții, pacienții vin la tine sau sunt trimiși de alți confrăți la tine să le dai un sfat. Și acest pacient a venit la mine să mă solicite să-i dau un sfat, nu a venit el direct, ci prin intermediarii lui, intermediari ce și-au folosit toate mijloacele pentru a mă verifica. Adevărul este că nici nu am fost întrebat dacă vreau sau nu, dar niciun bolnav obișnuit când intră la mine în cabinet nu mă întreabă dacă vreau sau nu să-l văd. Mă întreb și astăzi dacă aș fi fost întrebat dacă doresc sau nu să-l îngrijesc dacă ar fi trebuit ca răspunsul meu să fie *nu, nu vreau*. Atunci nu mi-am pus întrebarea, pentru că nu am avut de ales, când ești solicitat să îngrijești un bolnav nu poți refuza. De-a lungul anilor am îngrijit fel de fel de bolnavi, hoți, criminali, bolnavi psihici etc, un doctor nu alege categoria de oameni ce-i va îngriji. Și după 1989 am îngrijit bolnavi din toate categoriile sociale. Puneți acum în balanță și faptul că pe atunci frica era un sentiment dominant și să mai ținem cont că a îngriji un șef de stat nu este chiar la îndemâna oricui, iar eu, dacă am îngrijit un bolnav mai special, asta nu înseamnă că am făcut politica lui.

Etapa aceasta a însemnat renunțarea la puțină libertate pe care o mai aveați. Din acel moment tot ce făceați era știut, monitorizat.

În afară că eram monitorizat peste tot țineți seama că eu nu mai aveam timp liber, trebuia să fiu tot timpul în preajma lui

până se retrăgea la culcare. Probabil că începusem să am o stare de nervozitate vizibilă și acest lucru era să mă coste, oricum mi s-a atras atenția de câteva ori. Eu doream să fim cel puțin doi doctori, pentru ca fiecare dintre noi să aibă o zi liberă. Cabinetul 2 nici nu a vrut să audă!...

Știu că Nicolae Ceaușescu nu a fost singurul demnitar pe care l-ați îngrijit. În această galerie au mai intrat și Ion Iliescu, și premierul Radu Vasile, și alții. E mai greu să fii medicul unui om de stat decât al unui pacient obișnuit?

Nu-i ușor. Depinde și de bolnav și, trebuie să observ, depinde și de sistem. După 1989, toți cei pe care i-am îngrijit mă tratau ca pe un doctor, înainte de 1989, mai ales soția președintelui, mă trata ca pe un sclav... Când plecam cu Radu Vasile în diferite locuri, în țară sau în alte țări, eram tratat potrivit poziției mele de doctor și de profesor.

Relația aceasta medic-pacient demnitar depășește o anumită graniță în sensul că se puteau discuta și alte aspecte, să spunem politice, cu acești oameni?

Apăreau astfel de momente, dar eu, când eram întrebat despre unele aspecte, răspundeam că nu mă pricep în domeniul respectiv și apoi sunt medic și nu consilier...

Să dăm timpul înapoi și să ajungem la Onești, unde ați fost repartizat la dispensarul de la combinatul chimic. Unde era cabinetul?

Cabinetul era într-o baracă, așa cum funcționa și spitalul. După terminarea facultății, medicii erau repartizați să lucreze timp de 3 ani în dispensare rurale sau de întrepindere, apoi urma un examen de secundariat (rezidențiatul de astăzi) pentru alegerea unei specialități.

Astăzi o astfel de procedură ar fi de neacceptat.

Da, astăzi lucrurile acestea se privesc altfel... Dar, după cum vedem, lucrurile nu prea merg bine nici în sănătate, nici în educație. Unul dintre motive ar putea fi acela că medicii nu sunt determinați, nu sunt motivați, nu sunt convinși să aleagă (vedeți, ei acum aleg) un asemenea loc pentru practicarea meseriei de doctor. Păi știți cum erau în unele locuri dispensarele medicale? Dispensarul medical avea o clădire și medicul avea o casă unde locuia. Dispensarul și casa medicului erau întreținute de comunitate. Cunosco multe zone unde lucrurile erau așa, cum ar fi dispensarul de la Gârleni, o comună din județul Bacău și dispensarul de la Blăgești, comuna unde m-am născut eu, dispensarul de la Borca, pe valea Bistriței, locuri unde clădirile există și astăzi, dar în afară de Borca nu mai sunt folosite. Medicul nu mai este atras să vină în aceste locuri. Eu m-am hotărât să donez locuința din satul unde m-am născut comunității locale pentru a fi destinată unui dispensar, cum am mai spus, dar nu am avut succes. Nu are cine s-o folosească. Vedeți, lucrurile merg într-o direcție greu de prevăzut și cu o viteză uluitoare...

De la Onești ați ajuns la ASCAR. Ce însemna această instituție?

Această instituție era unică în Europa, era instituția ce se ocupa cu îngrijirea bolnavilor de inimă. ASCAR înseamnă ASistența CARDiacilor, se luau în evidență bolnavii de inimă și se urmărea evoluția lor în timp. Când instituția a fost desființată, mutată la Spitalul Fundeni, erau în evidență aproape 120.000 de bolnavi de inimă, 10 asistente medicale se ocupau de urmărirea bolnavilor fie prin telefon, fie se făceau vizite